DOI: https://doi.org/10.53486/sstc2026.v2.66
CZU: [316.4.063.3-056.26+342.726-056.26](478+4EU)

THE INCLUSION OF PERSONS WITH DISABILITIES IN THE CONTEXT OF THE MODERNIZATION OF NATIONAL LAW THROUGH THE LENS OF EU STANDARDS

INCLUZIUNEA PERSOANELOR CU DIZABILITĂȚI ÎN CONTEXTUL MODERNIZĂRII DREPTULUI NAȚIONAL PRIN PRISMA STANDARDELOR UE

BUINOVSCHI Lina, studentă, specialitatea: Drept
Academia de Studii Economice din Moldova, Republica Moldova,
Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
e-mail: lina.buinovschi.qzb1@ase.md

Abstract: *The inclusion of persons with disabilities is taking place progressively in the current era, observing the valorization of their potential in the social environment. International policies, those of the European Union, tend to promote the guarantee of the rights of persons with disabilities and support inclusion initiatives, through strategies, conventions and normative acts in the field. Society is becoming much more open and compassionate towards the needs of these persons, trying to contribute. However, both internationally and nationally, there are still gaps in the strategies applied. Persons are still marginalized and do not have equal opportunities. The research analyzed the number of these persons and the opportunities they benefit from and those that need to be further processed, based on current statistics produced by national and international institutions.*
Key words: *persons with disabilities, social inclusion, equal opportunities, accessibility, discrimination*
JEL CLASSIFICATION: K30, K33, K38, J14, J71

INTRODUCERE

Procesul multidimensional al incluziunii sociale este format pe baza evoluției societății și a raționamentelor privitor la perceperea încadrării în mediul social a tuturor categoriilor de persoane, cu o puternică tentă tolerativă și accepțională. Totuși, persoanele cu dizabilități se confruntă în continuare cu impedimentele ce generează circumstanțe limitative ale realizării drepturilor sale depline. Respectiv, Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap 2021-2030, demonstrează importanța progreselor urmărite în integrarea acestor persoane, prin perspectiva garantării drepturilor indiferent de particularitățile ce relevă: sexul, vârsta, originea rasială, etnia, religia și convingerile personale. Importanța garantării drepturilor este primordială, persoanele beneficiind de acces egal socio-economic, libertate individuală, liberă circulație cu/fără sprijin auxiliar, lipsa de discriminare. Incluziunea persoanelor cu dizabilități, pe de o parte, vor asigura eficientizarea procesului dezvoltării socio-economice a statelor, prin valorificarea potențialului acestora, iar pe de altă parte, dezvoltă latura relațional-valorică a comunității față de acceptarea și susținerea categoriei respective de persoane (Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap, 2021).

Uniunea Europeană reprezintă una din instituțiile care transpun în practică valoarea realizării acțiunilor introductive, care vor asigura armonizarea societăților din perspectiva incluzională. Drept exemplu, al relevanței subiectului se evidențiază Pilonul european al drepturilor sociale prevăzut de către Comisia Europeană, conform căruia persoanele cu dizabilități au dreptul la sprijinul care o să le garanteze o viață demnă, participare activă pe piața muncii și în cadrul vieții sociale, prin intermediul adaptării mediului la necesitățile speciale a acestora.

Astfel, cercetarea urmărește analizarea eficientă a incluziunii persoanelor cu dizabilități, în conformitate cu standardele impuse de către Uniunea Europeană, prioritizând următoarele obiective: studierea progresului înregistrat în cadrul implimentării proiectelor incluzionale ale statelor europene și din spațiul național, pentru a stabili punctele de convergență și a lucra asupra divergențelor în

detrimentul dreptului național; stabilirea punctelor slabe și a vulnerabilităților întâmpinate de către persoanele cu dizabilități, prin consultarea statisticilor actuale; încurajarea la inițiativă socială, prin intermediul sensibilizării și formării-dezvoltării abilităților empatice și analitice cu privire la situația actuală a persoanelor devantajate; promovarea conceptului incluziunii sociale, din perspectiva persoanelor cu dizabilități, utilizând exemple actuale din spațiul Republicii Moldova, care se bucură de sprijinul Uniunii Europene în realizarea obiectivelor sale.

CONȚINUTUL DE BAZĂ

Secolul al XX-lea a devenit perioada de cristalizare a protecției și promovării persoanelor cu dizabilități, iar un tratat fondator al acestor aspirații este redat prin intermediul Convenției Europene a Drepturilor Omului, are ca scop protejarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, conținutul acesteia accentuând repetat ideea că drepturile sunt garantate și protejate de lege pentru orice persoană (CEDO, 1950). La nivel mondial, Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități (2006), stabilește un cadru fundamental de reglementare a valorilor și drepturilor inalienabile, de care trebuie să dispună persoanele cu dizabilități. Avantajoasă este conceptualizarea principiilor, care guvernează aplicarea politicilor colaborative, precum proiectarea universală, adaptările rezonabile, nediscriminarea și egalitatea de șanse (UNCRPD, 2006). În acest context, Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap 2021-2030, întreprinsă de către Comisia Europeană propune modalitățile de lucru, estimate a eficientiza politica generală de integrare și sprijin comunitar, în cadrul schimbărilor actuale ce influențează direct organizarea socială. Din perspectiva evoluționistă, Avizul Comitetului Economic și Social European, preluat din Jurnalul Oficial al UE, prezintă incluziunea persoanelor cu dizabilități în contextul dezvoltării noilor tehnologii și a inteligenței artificiale, ceea ce prezumă apariția noilor metode de valorificare a potențialului său în perspectiva unui domeniu întrebuințat pe piața internațională.

Pentru a realiza studierea în profunzime a incluziunii persoanelor cu dizabilități conform adaptării prevederilor naționale la cele europene au fost utilizate următoarele metode de cercetare: metoda analizei documentelor, care scoate în evidență acțiunile întreprinse și urmărește analiza convențiilor UE, avizelor, programelor și altor acte normative de importanță națională și internațională majoră în domeniu; metoda de cercetare comparativă s-a aplicat pentru a delimita punctele de convergență și divergență dintre cele două aparate instituționale - al Uniunii Europene și al Republicii Moldova, în vederea punerii în aplicare a politicilor incluzive și integrative la nivelul întregii comunități; metoda de cercetare de prelucrare și analiză statistică oferă suport informațional actual, preluat din surse oficiale precum Biroul Național de Statistică și Eurostat, prelucrat în urma unei analize obiective a datelor, cu scopul de a evalua în criterii măsurabile starea de fapt a persoanelor cu dizabilități, de-a lungul anilor; metoda de cercetare studiul de caz demonstrează în baza unei investigații directe, influența suportului și a standardelor europene pentru condițiile de care dispun persoanele cu dizabilități în centre de zi.

Pentru început, persoanele cu dizabilități, ca membri integrali ai societății, care se identifică drept titulari de drepturi și obligații, trebuie să beneficieze de oportunitățile ce îi restabilesc în poziții favorabile în comunitate. Astfel, ei își pot aduce eforturile, pentru a contribui la dezvoltarea nucleului societății. În pofida faptului că, statul deține un cadru normativ structurat, calificat, totuși persoanele cu dizabilități întâmpină o serie de impedimente, care le limitează drepturile. Conform noii paradigme, care este pe larg susținută și răspândită pe plan internațional, dificultățile persoanelor izvorăsc nu doar din deficiența pe care o au, dar și din barierele sociale existente. Astfel, statele își iau responsabilitatea de aplicare activă a politicilor care adaptează mediul la condițiile și serviciile care mențin participare egală. Respectiv, incluziunea constă în ideea adaptării societății și nu a schimbării persoanei cu dizabilități.

Conform acestor idei, Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap 2021 – 2030, întreprinsă de către Comisia Europeană, abordează barierele specifice întâmpinate și se promovează asupra accesibilității la societate și economie, furnizarea oportunităților educaționale, de asistență și

protecție, dezvoltare continuuă, precum și o monitorizare consistentă. În aceeași cheie de idei, pe teritoriul Republicii Moldova, acționează unul dintre programe, care abordează spre valorificare ulterioară problemele și obstacolele incluziunii sociale ale acestei categorii de persoane, clasându-le drept defavorizate, cu aspect anticipativ (Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități 2023-2027).

În urma analizei a unora din cele mai recente date statistice privind anul 2024, s-a constatat că, în Republica Moldova numărul persoanelor recunoscute, adică al celor care beneficiază de pensii de dizabilitate și alocații sociale de stat de dizabilitate, a constituit în jur de 160 mii de persoane. În baza figurii de mai jos se constată ponderea adulților, în special a celor de 30 – 54 de ani, ceea ce denotă necesitatea adaptării competențelor instituțiilor și organizațiilor, conform categoriei de vârstă (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, 2025).

Așadar, acest grup țintă necesită mai multă atenție la facilitarea condițiilor pentru accederea în posturi, pe piața muncii. În conformitate cu Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități din 30.03.2012, art. 33, alin. (1) prevede că dreptul la muncă al persoanelor cu dizabilități este garantat. Este esențială asigurarea posibilității de câștigare a existenței printr-o muncă liber aleasă, atât în sectorul public sau privat, cât și antreprenorial. Misiunea constă, inițial, în eliminarea discriminării din motivele generate de deficiențe la angajare, dar și pe parcursul efectuării muncii – ca impediment principal în posibilitatea fizică și psihologică de efectuare a muncii într-un climat pozitiv; garantarea securității muncii și a remunerării egale pentru valoarea muncii prestate – drept cerințe esențiale pentru suplinirea eforturilor depuse; promovarea obținerii experienței și a formării profesionale, care e garantată de programele speciale inițiate, spre exemplu și de către organizațiile sindicale, în cadrul cărora aceste persoane, ca angajați, au dreptul să se afilieze. (UNCRPD, 2006).

În scop comparativ, în domeniul forței muncii a persoanelor cu dizabilități, pe plan european doar 50,8% dintre persoanele cu dizabilități sunt angajate și doar 20% dintre femei și 29% dintre bărbații cu dizabilități lucrează cu normă întreagă. (Eurostat, 2025) Atunci când lucrează, persoanele cu dizabilități din UE câștigă, în medie, cu 17,76% mai puțin anual decât persoanele fără dizabilități. Prin urmare, se contestă și la nivelul UE necesitatea îmbunătățirii politicilor, punând accent pe deschiderea societății, reprimarea marginalizării și a formării profesionale (Avizul Comitetului Economic și Social European, 2025).

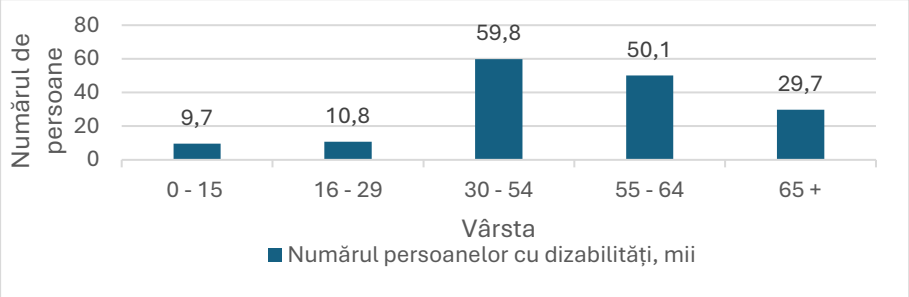

Figura 1. Distribuția persoanelor cu dizabilități pe categorii de vârstă în anul 2024
Sursa: adaptat de autor în baza (BNS, 2025)

Un exemplu veritabil al incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități sunt centrele de dezvoltare, care favorizează dobândirea abilităților, capacităților și competențelor necesare unei vieți depline în condiții de egalitate. Prin urmare, în urma investigării în teren, am evidențiat Centrul de zi „Vino și Vezi" din orașul Orhei, care are drept scop direcționarea eforturilor spre dezvoltarea abilităților pentru o viață indepedentă a beneficiarilor centrului. Instituția își propune să asigure instruiri în diverse domenii de importanță cotidiană pe latură socioumanistică, moral-spirituală, tehnico-operațională etc.; să încurajeze integrarea în societate, motivând persoanele prin redirecționarea atenției de la deficiență spre capacitățile interioare și ambițiile proprii; să crească cooperarea cu părinții pentru a garanta dezvoltarea armonioasă a persoanei cu dizabilități. Sub egida

suportului internațional garantat Centrul de zi „Vino și Vezi” din orașul Orhei poate oferi servicii de kinetoterapie, logopedie, meloterapie, consiliere psihologică (individuală sau în grup), activități de socializare, creative, asigurarea zilnică a mesei, transport pentru beneficiarii din suburbii (Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități în raionul Orhei 2013-2018, 2013).

Centrul beneficiază de suportul financiar al organizațiilor precum Samaritan’s Purse, care oferă suport în bunuri materiale, precum echipament, resurse necesare desfășurării activităților educaționale, ceea ce relevă coeziunea statului cu organismele internaționale. Deschiderea socială nu are frontiere, respectiv persoanele din centru beneficiază periodic de scrisori din partea copiilor din țări precum Olanda. De asemenea, personalul centrului beneficiază de schimburi de experiență veritabile datorită specialiștilor în domeniu de peste hotare, spre exemplu din SUA. Recent, au participat la Forumul 2026 HOPE in ACTION, organizat de mișcarea globală WWO Europe, pentru a susține coeziunea familială și a asigura creșterea echilibrată a tuturor copiilor în cadrul familiilor sale, acestea fiind un mediu favorabil dezvoltării acestora.

CONCLUZII

Rezultatele cercetării demonstrează că, atât în plan național, cât și în cel internațional cadrul normativ este bine structurat, incluzând principii de funcționare, acțiuni și obiective relevante pentru incluziunea persoanelor cu dizabilități. Însă, aspectul practic necesită o muncă asiduuă, pentru ca drepturile garantate acestei categorii vulnerabile să fie într-adevăr realizabile. Conform estimărilor realizate este necesară sensibilizarea populației, prin campanii de conștientizare, pentru a obține o deschidere socială și un mediu ambiant favorabil, unde discriminrea trebuie să fie eliminată, aceasta fiind nejustificată. Am stabilit că aceste persoane dispun de potențial, care urmează să fie dezvoltat prin accesul lor în poziții de egalitate a șanselor la posturi de muncă, beneficiind de condițiile necesare.

Cercetarea a evidențiat rolul noii paradigme, subliniind flexibilitatea mediului social în raport cu deficiențele persoanelor, invocând că deficiența nu reprezintă un obstacol în realizarea personală a persoanei cu dizabilități, ci există necesitatea distrugerii barierelor sociale, care țin să marginalizeze posibilitățile persoanelor cu dizabilități.

REFERINȚE:

1. Avizul Comitetului Economic și Social European (2025). *Incluziunea persoanelor cu dizabilități în contextul dezvoltării noilor tehnologii și IA – posibilități, provocări, riscuri și oportunități*. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024AE4195.
2. Biroul Național de Statistică al RM (2025). *Persoanele cu dizabilități în Republica Moldova în anul 2024.* https://statistica.gov.md/ro/persoanele-cu-dizabilitati-in-republica-moldova-in-anul-2024-9460_62109.html.
3. Convention on the Rights of Persons with Disabilities (UNCRPD, 2006). https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-persons-disabilities
4. Convenția europeană a drepturilor omului (CEDO, 1950). https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ron.
5. Eurostat. Population with disability, Statistics Explained (2025). https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_with_disability.
6. Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, art.33. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139006&lang=ro.
7. Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități 2023 – 2027. file:///C:/Users/Admin/Downloads/Conceptul_Programului_national_de_incluziune_sociala_a_persoanelor.pdf
8. Strategia de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități în raionul Orhei 2013-2018 (2013). https://soros.md/wp-content/uploads/2022/11/orhei-2.pdf.
9. Strategia privind drepturile persoanelor cu handicap 2021-2030 (2021). https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52021DC0101.

Coordonator științific: CODREANU Alina, asistent universitar, drd.,
Academia de Studii Economice din Moldova,
Republica Moldova, Chișinău, str. Bănulescu-Bodoni 61, www.ase.md
Telefon: +37369479874
e-mail: codreanu.alina@ase.md